

**Guia pràctica d'Aprenentatge Servei
en ecosistemes aquàtics continentals.
Una experiència didàctica i comunitària
de compromís amb el medi ambient**

Marina Barroso, Jesús Canelo

22 de març de 2019

01. D'on sorgeix aquesta guia i què pretén?

Diputació
Barcelona

#DibaOberta

Oficina Tècnica d'Educació i Promoció Ambiental

Donar resposta a **una necessitat**:

- Els ecosistemes aquàtics continentals són un element clau per a la vida, es troben amenaçats i cal promoure la seva conservació.
- Existeix una **demanda** social en molts ajuntaments i també dels centres educatius.

Inspirar i facilitar projectes per a l'acció: perquè, com, amb qui, etc...

Aporta orientacions, detalla passos metodològics a seguir i inclou recursos i experiències que poden servir d'inspiració

Visió holística i comunitària: El medi ambient és també una experiència comunitària i enriquidora de compromís amb l'entorn.

02. Quines experiències ens han inspirat?

L'Alt Penedès

Vedruna
St. Sadurní
d'Anoia

El camí del riu

Iniciativa de recuperació de tres ecosistemes aquàtics locals (font, bassa i tram de riu) vinculada a “El Camí del Riu”, un projecte de conservació, protecció i millora dels espais fluvials promogut per diferents ajuntaments de l'Alt Penedès.

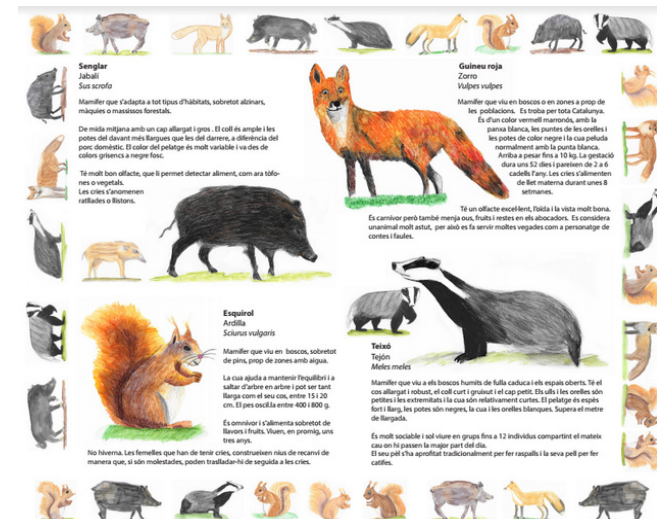

El mirador d'Espiell

Projecte de condicionament, millora i divulgació del valor natural del mirador de l'Espiell, talaia de la comarca.

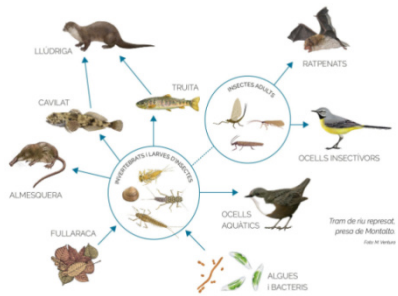

AJUNTAMENT DE SANT SADURNÍ D'ANOIA

03. Quines experiències ens han inspirat?

Osona

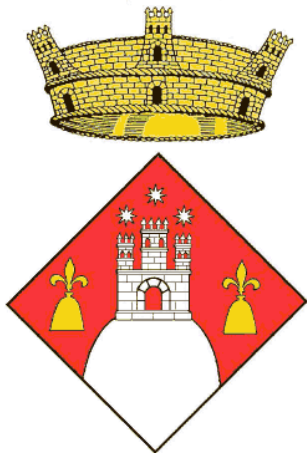

El torrent de l'Esperança:

Realització de diverses accions de conservació i millora de dos ecosistemes aquàtics propers al centre educatiu (Inspecció de l'estat ecològic del torrent, neteja, desbrossament, plantada d'espècies autòctones, construcció i seguiment de caixes niu, etc.)

De Font en Font:

Localització i reparació de diverses fonts en situació de deteriorament situades al municipi, amb l'objectiu d'organitzar una cursa solidària. El recorregut de la cursa va passar per les fonts reparades i els diners recaptats amb les inscripcions es van destinar a la construcció de fonts i pous d'aigua a les poblacions de Ruli i Kagugu (Ruanda)

INSTITUT DE GURB

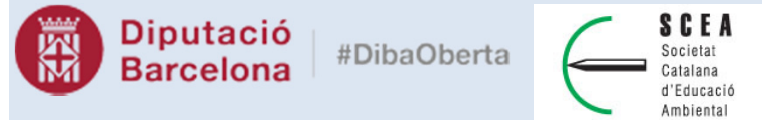
www.vimeo.com/233212232

04. La guia didàctica

Elaboració d'una guia didàctica

- ✓ Adreçada a centres educatius (primària, ESO i cicles formatius).
- ✓ Potenciant:
  1. **APS.** La metodologia per projectes d'Aprenentatge Servei .
  2. **APS Ambiental.** El servei a la comunitat en temàtiques ambientals problemàtiques.
  3. **APS Ambiental d' ecosistemes aquàtics continentals.** La gestió, millora i recuperació dels nostres rius, rieres i basses en contextos locals propers (escola, barri o municipi).
- ✓ Facilitant continguts, eines i comunicació de diverses experiències reals en curs.

Iniciativa

Assessorament metodològic

Suport en dades i continguts

Pilotatge:

Seguiment de projectes

Format:

- Guia resum de 35 pàgines (doc. bàsic)
- Informació en xarxes educatives i blog (doc. extens).
- Promoció i comunicació experiències.

05. Estructura i continguts de la guia

Bloc 1. ELS ECOSISTEMES AQUÀTICS CONTINENTALS

Bloc 2. ELS ECOSISTEMES AQUÀTICS I L'APRENENTATGE SERVEI

Bloc 3. PER ON COMENCEM? (1ª ETAPA)

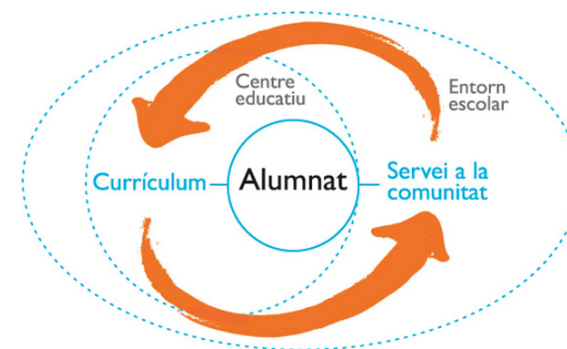
Bloc 4. TREBALLEM AMB EL GRUP-CLASSE (2ª ETAPA)

Bloc 5. AVALUEM L'EXPERIÈNCIA (3ª ETAPA)

Bloc 6. EL PAPER DELS AJUNTAMENTS

Bloc 7. EXPERIÈNCIES

Bloc 8. RECURSOS

06. Els ecosistemes aquàtics continentals

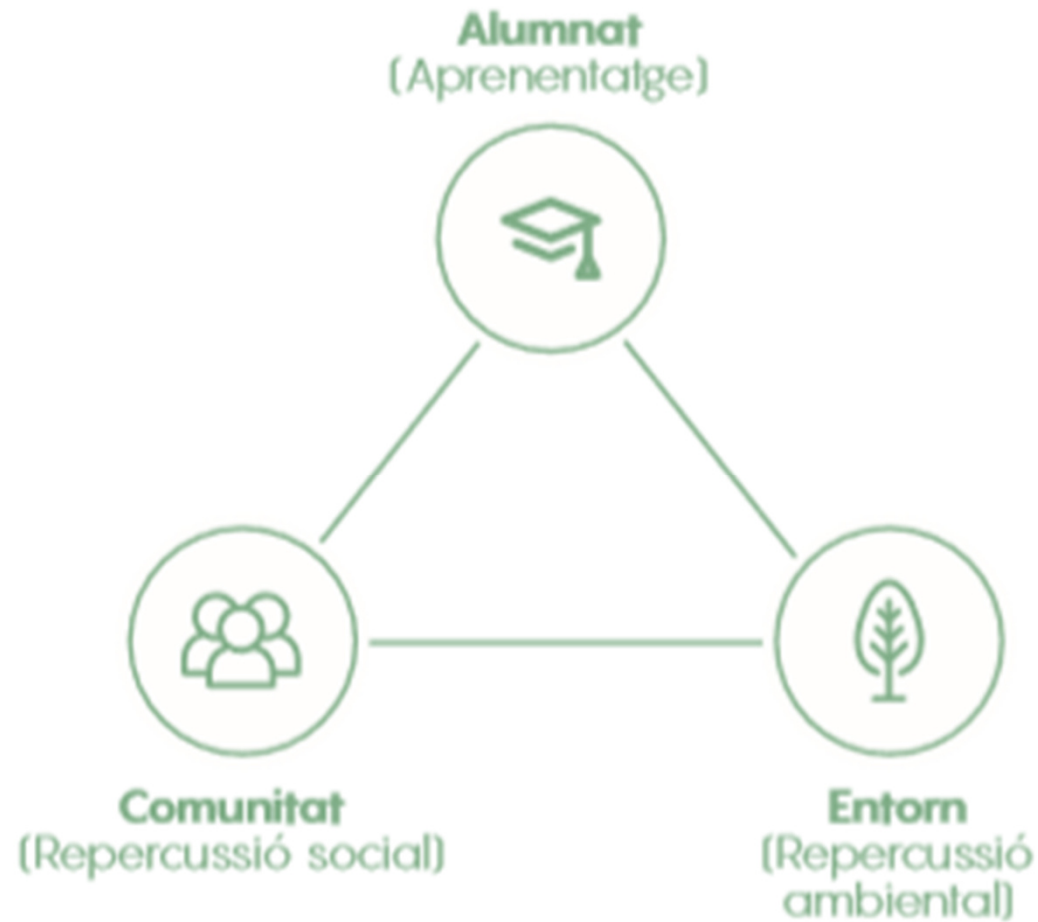
07. Els serveis en projectes ApS Ambientals

- **Neteja** de deixalles. [EL CAMÍ DEL RIU]
- Accions de **revegetació**. [EL CAMÍ DEL RIU]
- Recuperació o creació de **camins fluvials**. [EL CAMÍ DEL RIU]
- Recuperació de **basses d'aigua** naturals o artificials. [EL CAMÍ DEL RIU]
- **Inspeccions** de l'estat ecològic dels rius.
- Col·locació i manteniment de **caixes niu per a ocells o ratpenats**. [EL TORRENT DE L'ESPERANÇA]
- Disseny i col·locació de senyalització, **plafons informatius i interpretatius**. [MIRADOR ESPIELL]
- **Exposicions o concursos de dibuix o fotografia**. [MIRADOR ESPIELL]
- **Recuperació de fonts** i altres elements patrimonials. [DE FONT EN FONT]
- Disseny i divulgació d'**itineraris interpretatius** de l'entorn. [DE FONT EN FONT]
- **Esdeveniments o jornades de voluntariat**. [DE FONT EN FONT]
- Materials divulgatius (fulletons, audiovisuals, etc.). [DE FONT EN FONT]
- Notícies, articles o reportatges a mitjans de comunicació.
- Campanyes de seguiment i control **d'espècies invasores**.
- Estudis de **seguiment i conservació fauna i flora**.
- Recuperació de la **memòria històrica** dels rius.
- **Estudis de les fonts del vostre municipi**.
- **Xerrades, tallers, visites o rutes guiades**.

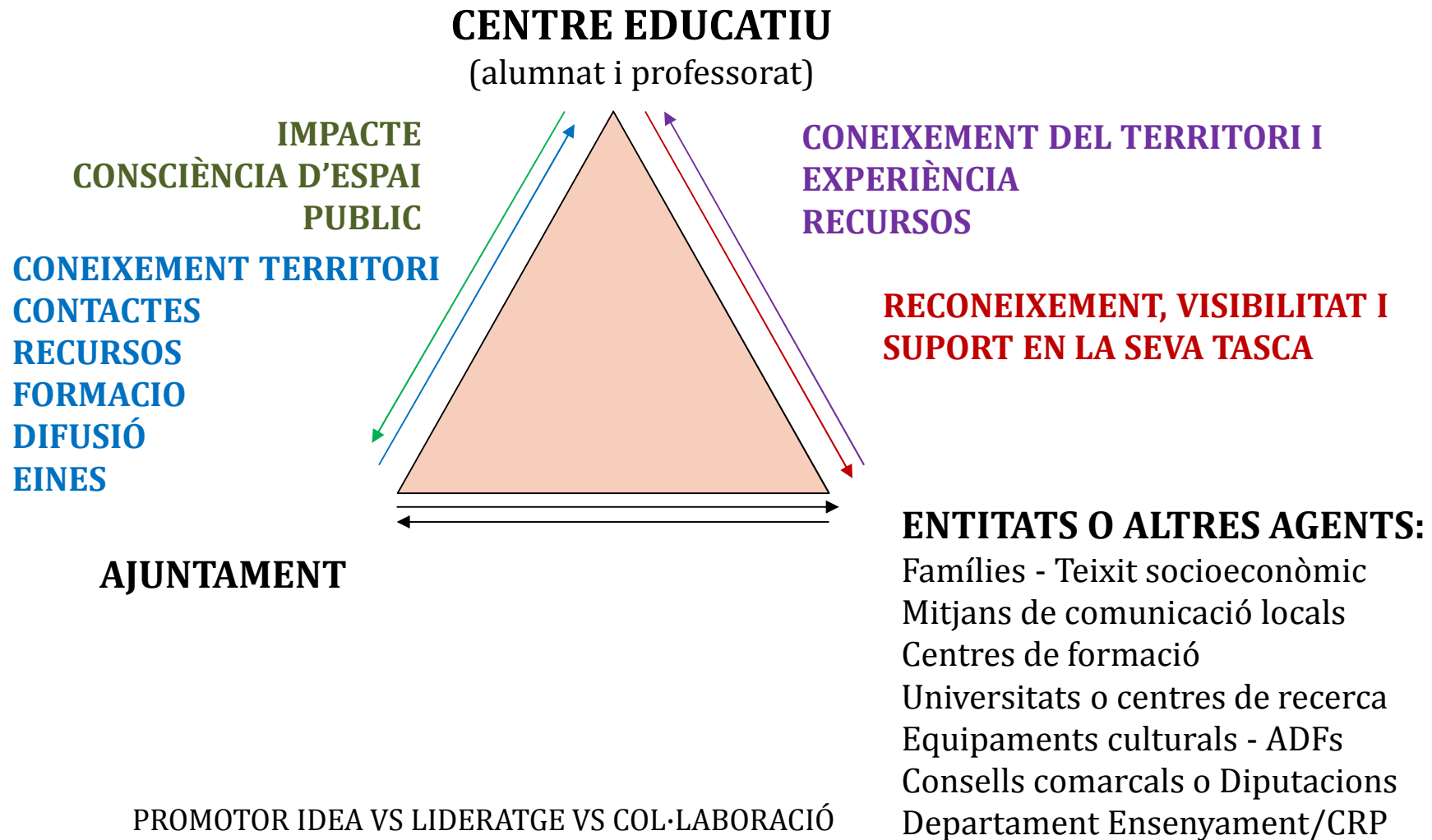

08. Els actors en els projectes ApS Ambientals

09. Enxarxem-nos!

10. Enxarxem-nos!

“Són una manera de treballar junts pel nostre entorn, i dic nostre en el sentit més personal.

Perquè si treballem des de petits en l’espai on vivim el sentirem realment nostre i no només de l’administració”,

Rosa López, responsable de la deixalleria municipal i suport a tasques de medi ambient.

“Les accions educatives liderades pels mateixos infants i joves del municipi poden tenir més impacte i credibilitat entre la ciutadania”,

Jordi Gual, tècnic de Medi Ambient de l’Ajuntament de San Sadurní d’Anoia.

11. Etapes i fases dels projectes ApS Ambientals

Etapa	Agent	Fase	Objectiu	
1. PREPARACIÓ	Professorat-Ajuntament	1	Diagnosi inicial: la llavor de l'APS	TREBALL PREVI
		2	Donar forma i força al projecte	
		3	Planificar i redactar el projecte	
2. REALITZACIÓ	Professorat-Alumnat	1	Sensibilitzar a l'alumnat	TREBALL PREVI
		2	Diagnosticar el problema i planificar el servei	
		3	Executar el SERVEI	EXECUCIÓ DEL SERVEI
		4	Reflexionar	TREBALL POSTERIOR
3. AVALUACIÓ	Professorat-Ajuntament	1	Avaluar	

12. Els centres educatius (en col·laboració amb els Ajuntaments)

BLOC 3. PER ON COMENCEM? (1ª ETAPA **PREPARACIÓ)**

3.1 DIAGNOSI INICIAL: LA LLAVOR DE L'APS (fase 1) – TAULA 6

3.2 DONAR FORMA I FORÇA AL PROJECTE (fase 2)

3.3 PLANIFICAR I REDACTAR EL PROJECTE (fase 3) - TAULA 7

Bloc 4. TREBALLEM AMB EL GRUP-CLASSE (2ª ETAPA **REALITZACIÓ)**

4.1 SENSIBILITZAR A L'ALUMNAT (fase 1)

4.2 DIAGNOSTICAR EL PROBLEMA I PLANIFICAR EL SERVEI (fase 2)

4.3 EXECUTAR EL SERVEI (fase 3)

4.4 REFLEXIONAR (fase 4)

BLOC 5. AVALUEM L'EXPERIÈNCIA (3ª ETAPA **AVALUACIÓ)**

5.1 CINC PREGUNTES BÀSIQUES

5.2 AVALUACIÓ INTEGRADORA

13. El paper dels ajuntaments

Per què apostar per l'ApS?

- Vetllar per una **administració més democràtica i oberta** que treballa en xarxa per una ciutat “educadora” (on l'educació és cosa de totes, va més enllà de l'escola)
- Fomentar la **participació** de diferents agents del territori i donar resposta a les seves necessitats reals.
- Millorar la **cohesió social i el benestar de les persones**

Algunes preguntes/rols:

1. Implicació en un projecte d'APS sobre ecosistemes aquàtics

Quines tasques podeu desenvolupar en les diferents fases d'un projecte d'APS sobre ecosistemes aquàtics impulsat per un centre educatiu?

2. L'APS com a eina educativa en l'àmbit local

Quines accions podeu fer per facilitar o motivar la realització de projectes d'APS en general?

3. La implantació de l'APS a nivell territorial

Hi ha ajuntaments que ja han integrat aquesta metodologia en les seves polítiques municipals? Com ho han fet?

14. El paper dels ajuntaments

Implicació en un projecte d'APS sobre ecosistemes aquàtics

- Triar o proposar un espai d'intervenció.
- Identificar necessitats/oportunitats reals en base a estudis i coneixement tècnic.
- Inventariar i contactar amb agents clau.
- Suport i aportacions en la planificació del servei.
- Definir els objectius també per a vosaltres i avaluar els resultats
- Definir els acords de col·laboració.
- Organitzar xerrades informatives prèvies.
- Organitzar actes de celebració i reconeixement. “El medi ambient no dóna les gràcies”.
- Aportar eines o recursos humans.
- Donar suport en la difusió .

15. El discurs compartit

- 1. La metodologia Aprenentatge Servei en temàtiques ambientals** és molt idònia i motivadora per a l'alumnat (en CSP, ESO, CF i Batx).
- 2. Cal promoure espais on els alumnes** facin recerca, valoració i actuacions en problemàtiques ambientals locals.
- 3. L'ús del recursos i gestió dels ecosistemes aquàtics continentals locals** és una bona temàtica a tractar. Cercant un servei ambiental i comunitari.
- 4. L'administració, entitats associatives i empreses de gestió tenen informació (dades) i recursos a nivell local** per fer aquest anàlisi educatiu.
- 5. Bones experiències ApS ja executades** en alguns centres educatius. Models.
- 6. Bona iniciativa del departament d'Ensenyament d'incorporar el "servei Comunitari"** en els plans educatius de l'ESO.

16. Les diferents veus

- Projectes ambientals sovint amb poca visió comunitària.
→ **El medi ambient és també un projecte comunitari on implicar-se i comprometre's.**
- Els projectes APS són processos a mida que requereixen temps i creativitat
→ **Cal atrevir-se a experimentar i facilitar formació i acompanyament. Podem partir d'experiències similars.**
- Les entitats ambientals tenen poca capacitat d'intervenció: sovint són petites i basades en el voluntariat.
- Existeix certa reticència de col·laborar amb l'administració o no coneixem els interlocutors/es.

I també presenten ...reptes estructurals:

- Dificultats de treballar en equip
- Efecte *burn-out* del professorat i del personal tècnic municipal.
- Manca de reconeixement del professorat/tècnics implicat en el projecte.
- Dificultat d'encaixar el servei amb el treball curricular. (*)
- Necessitat de disposar de més d'1 hora de classe per a realitzar sortides de camp.(*)

17. Reptes i dificultats

Superar la mirada local (context)

- **Valor de la diferència dels projectes:** en funció dels interessos de l'alumnat, les capacitats del professorat i les característiques i necessitats de l'entorn.

Fomentar projectes d'ApS ambiental

- Augmentar al màxim possible **el grau d'autonomia dels alumnes.**
- **Formar al professorat en la incertesa i l'atzar.**

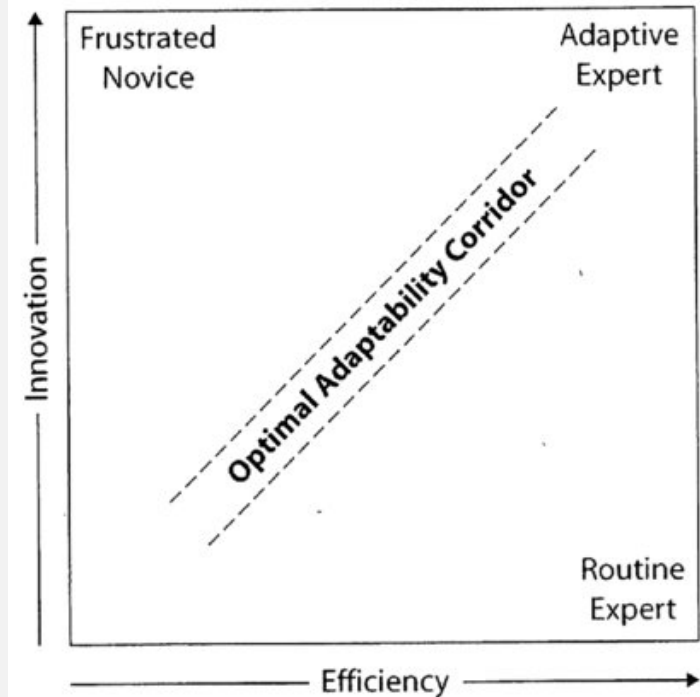
Complexitat

- **Facilitar l'accés i treball de les dades locals.**
- **Conviure amb les diferents veus locals (estratègies polítiques).**

Les aliances estan formades per veus diverses, amb diferents visions crítiques i diferents estils de lideratge. Tots els actors han de ser reconeguts (cuidats) des de la seva expertesa teòrica o pràctica.

Visibilitat i empoderament de tots els agents educatius [mestres, alumnes, tècnics, directors, educadors ambientals, agents municipals, agents de l'administració (macro) i de les empreses de gestió.]

- **Mirada local**
- **Foment de projectes APS**
- **Complexitat**

El corredor òptim d'adaptabilitat en projectes innovadors educatius [Bransford et al. (2005)]

18. Oportunitats

Comunicació

- Projectes gestionats pels alumnes (execució i comunicació).
- Reforçar estratègicament l'etapa de comunicació de resultats i celebració [ApS Ambientals].

Complexitat

- Els ApS ambientals **estructuren el territori comú**. El problema ambiental, l'entorn i el mètode uneix centres en un mateix territori.
- Compartir informació intercentres a diferents nivells: dades / disseny d'estratègies / resultats.
- Modelitzar i tutoria en escoles iniciàtiques. Models transferibles del Departament d'Ensenyament.
- Incorporació a xarxes existents (ApS, XESC, xarxa de ciutats sostenibles, altres).

Pensament crític

- Creació d'un discurs reflexiu comú entorn ApS i Medi Ambient (divergent)

Mateix problema = diferents solucions.

- Resposta a necessitats actuals del sistema educatiu.

- Comunicació
- Complexitat
- Pensament crític

Moltes gràcies

Informadors
Dissenyadors Campanyes
EcoAuditors En Municipis
CleanNatureDay
Investigadors
Exploradors
Netejadors De Zones

Més informació :

SCEA

scea@scea.cat

Passeig Turull, 2, 08023 Barcelona